

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 11, 2016 [Назад](#) [Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 631.173 : 339.13

*М. Г. Михайлов,
кандидат технічних наук, ТОВ „Хопштайнер Україна”*

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*М. G. Myhaulov,
candidate of engineering sciences, LTD "HopsteinerUkraine"*

THE INNOVATIVE-INVESTMENT GOING IS NEAR DEVELOPMENT OF MATERIAL AND TECHNICAL BASE OF AGRARIAN ENTERPRISES

У статті досліджено основні теоретичні аспекти розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Автор визначає поняття та зміст сутності основних показників. Розкрито та обгрунтовано важливість формування матеріально-технічної бази аграрного підприємства у теоретичному та методичному значенні.

The basic theoretical aspects of development of material and technical base of agrarian enterprises are investigational in the article. An author determines a concept and maintenance of essence of basic indexes. Importance of forming of material and technical base of agrarian enterprise is exposed and reasonable in a theoretical and methodical value.

Ключові слова: матеріально-технічна база, основні засоби, матеріальні ресурси, відтворення.

Keywords: material and technical base, fixed assets, material resources, recreations.

Постановка проблеми. Матеріально-технічна база аграрного підприємства – це сукупність засобів і предметів праці, які використовуються в сільськогосподарському виробництві. Вона включає речові елементи продуктивних сил галузі та створює відповідні матеріальні умови виробництва сільськогосподарської продукції. На сучасному етапі матеріально-технічна база сільського господарства представлена великим машинним виробництвом, яке базується на широкому використанні досягнень науково-технічного прогресу. Важливе значення має ефективне використання виробничого потенціалу, створеного за багато років у сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною та методологічною основою дослідження матеріально-технічної бази аграрних підприємств у частині інноваційно-інвестиційного її спрямування викладено у роботах вітчизняних та зарубіжних фахівців, зокрема: І.А. Бланк [2], Я.К. Білоусько [10], М. Блауг [3], М.І. Герун [8], О.В. Захарчук [6,7], М.М. Могилова [5], Г.М. Підлісецький [8,9], П.Т. Саблук [4] та ін.

Мета статті – дослідження різноманітних поглядів щодо визначення концептуального підходу до інноваційно-інвестиційного розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств.

Виклад основних результатів дослідження. Матеріально-технічна база підприємства - залучені у процес виробництва, реалізації та організації споживання засоби і знаряддя праці - будівлі, споруди, обладнання, транспорт і т. д. В економічній енциклопедії за ред. Мочерного С.В. „матеріально-технічна база виробництва – сукупність матеріально-речових елементів продуктивних сил, виробничий апарат, який використовується для створення матеріальних благ і надання послуг колективу, суспільству”. Автор також зазначає „що на початку ХХІ століття важливим для України є технічне переоснащення всього народного господарства, оновлення матеріально-технічної бази виробництва на основі національної програми науково-технічного переозброєння народного господарства, інвестиційної політики держави” [1, с. 276].

Матеріально-технічна база аграрного підприємства – це сукупність засобів і предметів праці, які використовуються в сільськогосподарському виробництві. Вона включає речові елементи продуктивних сил галузі та створює відповідні матеріальні умови виробництва сільськогосподарської продукції. На сучасному етапі матеріально-технічна база сільського господарства представлена великим машинним виробництвом, яке базується на широкому використанні досягнень науково-технічного прогресу. Важливе значення має ефективне використання виробничого потенціалу, створеного за багато років у сільськогосподарських підприємствах.

При будь-якій суспільно-економічній формації вирішальну роль у виробничому процесі та функціонуванні підприємства відіграють наявність і органічна єдність таких чинників як засоби і предмети праці, робоча сила, земля та підприємництво. На різних історичних етапах значимість цих факторів різнилась. Незалежно від виробничих відносин обов'язковим натурально-речовим елементом матеріального виробництва, до якого відноситься сільськогосподарське, є виробничі засоби. Від рівня забезпеченості галузевими основними засобами, їх якісного стану та структурного складу залежить результативність сільськогосподарського виробництва, розвиток підприємства і галузі в цілому. Тому якісне та кількісне розширене відтворення основних засобів є необхідною умовою економічного зростання на мікро- та макрорівнях.

В свою чергу, відтворення основних засобів забезпечується прибутковістю суб'єктів економічної діяльності. На економічній природі відтворення основних засобів сільського господарства позначаються ряд факторів, зокрема зовнішнє середовище функціонування галузевих суб'єктів господарювання, результативність їх виробничої діяльності, характер функціонування та особливості основних засобів. Наукове обгрунтування пропозицій по забезпеченню відтворувальних процесів з необхідними темпами і пропорціями неможливе без розуміння сутності матеріально-технічної бази виробництва.

Виокремлення певної економічної категорії базується на наявності характерних особливостей у групи об'єктів чи явищ. Зокрема, матеріальні засоби мають ряд сутнісних ознак як складової майна та засобів виробництва. Саме в контексті регулювання майнових і виробничих відносин, ефективного використання засобів

виробництва для їх власників, користувачів і суспільства виникає необхідність понятійного визначення основних засобів в юридичному, економічному, менеджерському та соціальному аспектах.

З розвитком економічних систем від аграрної до постіндустріальної моделі розширювалась видова сукупність факторів виробництва від визнання лише земельного капіталу до тріади «земля - праця - капітал» з поступовою трансформацією і диференціацією в «земля – праця – основні засоби – оборотні засоби – фінансові ресурси – підприємництво – нематеріальні активи».

Будучи складовою факторів виробництва, основні засоби мають специфічні ознаки, що розкривають природу цієї категорії і дають можливість їх ідентифікувати.

Економічна функція основних засобів у виробничому процесі найбільш повно проявляється у синергійному ефекті генерування грошових потоків і доходів, який забезпечується у комплексі з іншими факторами виробництва при раціональному співвідношенні таких. Цей тезис обумовлений сучасною науковою парадигмою значимості і дохідності всіх факторів виробництва. Доведення наукою можливості статусності капіталу для всіх факторів виробництва обумовило необхідність розробки методологічних положень по визначенню доходів від різних видів ресурсів з відповідним формуванням цін на них.

Досвід економічно розвинутих країн світу свідчить, що пошук шляху становлення та розбудови держави необхідно починати з обґрунтування схеми економічного розвитку країни, всіх її регіонів, територій та галузей. Більшість громадян України позитивно сприймають ідею побудови соціально-орієнтованої економіки. Навіть поверхова оцінка стану економіки суспільно-економічних формацій країни підтверджує, що там, де ідеологія найбільш повного задоволення потреб людини є визначальною, рівень їх розвитку високий [4].

Використання основних засобів в процесі виробництва економічних благ впродовж терміну їх корисної експлуатації супроводжується процесом втрати ними споживчих властивостей (зменшення корисності), що обумовлює знецінення об'єкту в зв'язку зі зносом. Економічне знецінення є наслідком різних видів зносу в залежності від факторів, що його спричинили. В тріаді Людина – Природа – Суспільство має місце екологічний знос основних засобів, результат якого, на відміну від інших видів зносу, може бути не лише локальним, а мати більш масштабний характер.

Враховуючи всі можливі фактори зменшення споживчої вартості основних засобів, логічно є класифікація видів зносу в методології оціночної діяльності, який розглядається в контексті знецінення об'єкту, як економічного явища. Економічне знецінення об'єктів основних засобів спричинене їх фізичним зносом, функціональним (моральним) старінням та впливом зовнішнього середовища. Фізичний знос полягає у погіршенні техніко-експлуатаційних характеристик основних засобів внаслідок тривалої експлуатації об'єктів та плинну часу. Для об'єктів аграрної сфери різновидом фізичного є фізіологічне знецінення, зумовлене частковою або повною втратою первісних фізіологічних продуктивних властивостей сільськогосподарських тварин та багаторічних насаджень. Фізичне (в тому числі фізіологічне) знецінення тісно пов'язане із строком економічного використання об'єкту. Функціональне (моральне) старіння є проявом втрати корисності об'єкта через зниження рівня його функціональних та споживчих характеристик порівняно із сучасними аналогами. Індикатором функціонального (морального) старіння об'єкта є зменшення його ефективності порівняно з сучасними зразками. Знецінення під впливом зовнішнього середовища є наслідком змін в умовах функціонування бізнесу чи ринку. До зовнішніх умов, що обумовлюють знецінення основних засобів, відносяться соціально-економічні, екологічні фактори, чинники інституціонального характеру (зміна нормативно-правових вимог до техніко-технологічних, екологічних характеристик основних засобів, посилення екологічних вимог до технології будівництва, норм і правил щодо протекціонізму в сфері ринку вітчизняних матеріально-технічних ресурсів, тощо) [8, с. 121–123]. По суті, методологічні положення експертної оцінки щодо економічного знецінення основних засобів враховують прояви всіх видів зносу.

Оскільки вартість основних засобів є грошовим еквівалентом їх цінності, то вона ґрунтується на потенційній корисності об'єктів, під якою розуміють здатність майна задовольняти потреби власника або користувача впродовж певного часу. Технічне і комерційне застаріння основних засобів, їх зношення та руйнація призводять до зменшення економічних вигод від їх використання. Перш за все, втрата основними засобами своєї потенційної корисності набуває форми фізичного зносу, якому мають відповідати суми накопиченої нарахованої амортизації. По-друге, суттєве зменшення економічних вигод від використання основних засобів, що значно перевищує первісно очікуване і економічно обґрунтоване, є свідченням зменшення корисності активів, порядок визнання, оцінки та обліку якого регламентовані міжнародними та вітчизняними стандартами бухгалтерського обліку [4].

З розвитком наукової думки від класичної до інституціональної теорії поглиблювались сутнісні характеристики, притаманні основним засобам та їх участі в соціально-економічних процесах, обумовлені трансформацією економічних систем від аграрної до постіндустріальної.

В методологічному плані базовими властивостями основних засобів визначається процес їх відтворення. Довгостроковість функціонування і двоєдина природа основного капіталу (наявність матеріальної та вартісної форм) обумовлюють суть його кругообігу.

Відтворення основних засобів в сільському господарстві на сьогодні є однією із ключових проблем розвитку галузі з позицій нарощування обсягів виробництва та структурної збалансованості його спеціалізації. Використання засобів праці понад економічно виправданий термін в умовах швидких темпів науково-технічного прогресу, зменшення обсягів капітальних вкладень в сільськогосподарських підприємствах при нецільовому використанні амортизаційних відрахувань негативно позначились на пропорціях відтворення основних засобів аграрного сектору економіки.

Вирішення цієї проблеми потребує комплексного дослідження закономірностей відтворення основних засобів шляхом вивчення взаємозв'язків між споживанням і накопиченням капіталу, амортизацією, ліквідацією і придбанням основних засобів, фінансовими результатами і інвестиціями сільськогосподарських підприємств.

Тенденції і характер відтворення основних засобів залежить від ряду факторів. Тема відтворення ресурсного потенціалу, в тому числі основних засобів, була і є ключовою при дослідженні економічного розвитку та обґрунтування ефективних організаційних і фінансових механізмів його забезпечення. З розвитком економічної думки, ключові положення якої певною мірою визначались станом соціально-виробничих відносин, методологія відтворення основного капіталу різних наукових шкіл трансформувалась шляхом об'єднання основних факторів, що обумовлюють тенденції відтворення основних засобів. Виявлення цих факторів дозволяє визначити механізми забезпечення необхідних пропорцій відтворення з позицій різних груп економічних інтересів: власників засобів виробництва, суспільства, держави. З розвитком наукової думки досліджувалась залежність пропорцій відтворення основних засобів від суто економічних факторів мікро-, макро- та мезорівнів до інституціональних. Чинники відтворення основних засобів пов'язані з участю останніх у виробничих, майнових та інших суспільних відносинах. Оскільки власник основних засобів вступає у суспільні відносини з іншими фізичними та юридичними особами, суб'єктами господарської діяльності, державою та суспільством, то на їх відтворення впливають чинники мікро-, мезо- та макrorівня. В умовах глобалізації проявляється залежність відтворення засобів виробництва підприємств від світових економічних процесів. Класичний підхід до суті відтворення основних засобів полягав у наступному: розвиток економіки залежить від нарощування основного капіталу, що обумовлює необхідність його розширеного відтворення; відтворення як процес полягає у постійному безперервному кругообізі основного капіталу шляхом перенесення його вартості на товар з його подальшим відновленням у натуральних обсягах; відтворення основних засобів передбачає постійне накопичення вартості виробництва, достатньої для їх відтворення в натуральному вигляді; процес відтворення не повинен підлягати державному регулюванню; відтворення основних засобів відноситься до сфери економічних інтересів власників основних засобів; існує тісний зв'язок між відтворенням і соціально-економічним розвитком.

Класиками закладена базисна основа поетапної схеми кругообігу основного капіталу, що характеризує процес відтворення основних засобів. Згідно теорії класиків необхідно процес відтворення аналізувати поетапно кругообігу основного капіталу: формування – використання – амортизація – відшкодування при реалізації продукції – інвестиції.

Поза увагою економістів-класиків залишилися такі чинники впливу на пропорції відтворення, як інвестиції, зміни вимог ринку до товарів і засобів їх виробництва, науково-технічний прогрес, зростання конкуренції, інші макроекономічні фактори. Неокласики в розвиток політекономії всі економічні явища розглядали крізь призму ринку.

Принциповим для кейнсіанської методології є макроекономічний підхід в регулюванні економічних процесів. Виявлений ними вплив макроекономічних індикаторів на тенденції і темпи нарощування та оновлення основного капіталу обумовлює необхідність державного регулювання інвестиційних процесів. Кейнсом обґрунтовано принципові положення макроекономічної інвестиційної політики, в основі якої доцільність зростання бюджетних інвестицій в перспективні галузі економіки, в тому числі з метою стимулювання активізації інвестиційних ресурсів суб'єктів підприємницької діяльності та зовнішніх інвесторів [11]. На нашу думку, кейнсіанські ідеї доцільно закласти в основу концепції інвестиційної та амортизаційної політики в Україні, метою якої має бути не лише нарощування фізичних об'ємів основного аграрного капіталу, а і переоснащення сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі.

В ринковій економіці, для якої не властиве автоматичне реінвестування прибутку в суспільно необхідні обсяги капіталу для забезпечення зайнятості, процес відтворення основних засобів необхідно регулювати відповідно до потреб національної економіки, суб'єктів економічної діяльності і суспільства, застосовуючи відповідні механізми, визначені державною податковою, інвестиційною та амортизаційною політикою.

Висновки та пропозиції. Негаразди технічного забезпечення призводять до порушення технологій виробництва аграрної продукції, збільшують її втрати, зумовлюють технологічну відсталість. Низька якість вітчизняної матеріально-технічної бази не дає можливості впроваджувати інноваційні технології і перейти до

вищого рівня розвитку вітчизняного агропромислового комплексу. Це вимагає проведення модернізації матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва. Основною метою стратегічних напрямів розвитку сільського господарства в частині зростання фондозабезпечення аграрного виробництва є відтворення та оновлення основних засобів сільського господарства відповідно до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку галузі.

Список використаних джерел.

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2 / За ред. С.В. Мочерного. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001 – 848 с.
2. Бланк І. А. Управління формуванням капітала / І. А. Бланк. – К.: "Ника-Центр", 2000. – 512 с.
3. Блауг М. 100 великих економістів до Кейнса = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past (Бібліотека «Економічної школи», вип. 42) / М. Блауг. – СПб.: Економікус, 2008. – 352 с.
4. Саблук П. Т. Економічний інтерес у розвитку аграрного виробництва : монографія. / Саблук П. Т. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2014. – 356 с.
5. Могилова М. М. Оптимізація методів та норм амортизації основних засобів сільського господарства / Могилова М. М. // Економічний аналіз. – 2015. – Вип. 19, т. 3.
6. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства України: Посібник / [Лупенко Ю.О., Захарчук О.В., Вишневецька О.В. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка та О.В. Захарчука. – К.: ННЦ ІАЕ, 2015. – 144 с.
7. Захарчук О.В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України // Економіка АПК. – 2014. – № 7.– С. 92-99.
8. Підлісецький Г. М. Основні виробничі фонди сільського господарства: ефективність, оновлення, оцінка / [Г. М. Підлісецький, П. М. Гарасим, М. І. Герун та ін.]; за ред. Г. М. Підлісецького. – К: Урожай, 1995. – 192 с.
9. Підлісецький Г. М. Оцінка сільськогосподарського майна: інституціональні та організаційно-методологічні аспекти / Підлісецький Г. М., Могилова М. М., Герун М. І.; за ред. Г. М. Підлісецького. – К: ННЦ «ІАЕ», 2013. – 256 с.
10. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні / [Білоусько Я.К., Бойко В.І., Гуков Я.С. та інші] – К.: ДОД ІАЕ, 2003.– С.25.
11. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 2002. — 352 с.

References.

1. Mocherniy, S.V. (2001), Ekonomichna entsyklopediia: U tr'okh tomakh [Economic Encyclopedia: In three volumes], Vydavnychij tsentr Akademiia, Kyiv, Ukraine.
2. Blank, Y. A. (2000), Upravlenye formirovaniem kapytala [Management of capital formation], Nyka-Tsentr, Kyiv, Ukraine.
3. Blauh M. (2008), 100 velykykh ekonomystov do Kejnса [Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past], Ekonomikus, St.Petersburg, Russia.
4. Sabluk, P. T. (2014), Ekonomichnyj interes u rozvytku ahrahnoho vyrobnytstva [Economic interest in the development of agricultural production], NNTs «ІАЕ», Kyiv, Ukraine.
5. Mohylova, M. M. (2015), "Optimization methods and depreciation rates of fixed assets an agriculture", Ekonomichnyj analiz, vol. 19, no. 3.
6. Lupenko, Yu.O., Zakharchuk, O.V. and Vshnevets'ka, O.V. (2015), Material'no-tekhniche zabezpechennia sil'skoho hospodarstva Ukrainy [Material and technical support of Agriculture of Ukraine], NNTs ІАЕ, Kyiv, Ukraine.
7. Zakharchuk, O.V. (2014), "Problems material and technical support farms Ukraine", Ekonomika АПК, vol. 7, pp. 92-99.
8. Pidlisets'kyj, H. M., Harasym, P. M. and Herun, M. I. (1995), Osnovni vyrobnychi fondy sil'skoho hospodarstva: efektyvnist', onovlennia, otsinka [The main production assets an agriculture: efficiency, upgrade, evaluation], Urozhaj, Kyiv, Ukraine.
9. Pidlisets'kyj, H. M. (2013), Otsinka sil'skohospodars'koho majna: instytutsional'ni ta orhanizatsijno-metodolohichni aspekty [Evaluation of agricultural property, institutional, organizational and methodological aspects], NNTs «ІАЕ», Kyiv, Ukraine.
10. Bilous'ko, Ya.K., Bojko, V.I. and Hukov, Ya.S. (2003), Formuvannia i realizatsiia derzhavnoi polityky rozvytku material'no-tekhnicnoi bazy APK v Ukraini [The formation and implementation of state policy development of the material and technical base agribusiness in Ukraine], DOD ІАЕ, Kyiv, Ukraine.
11. Kejns, Dzh. M. (2002), Obschaia teoriya zaniatosty, protsenta y denezh [The General Theory of Employment, Interest and Money], Helyos ARV, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"